

21-02 Consolidació de productes turístics i adaptació de l'oferta com a resposta de les noves tendències post Covid 19.

Annex 3. Anàlisi i valorització d'espais naturals i culturals.

Desembre 2022

DECABA
TURISME I DESENVOLUPAMENT LOCAL

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	3
COLLEGATS - BOUMORT	5
LA VALL FOSCA	12
EL MONTSEC	18
MIRADORS I CASTELLS DE FRONTERA	23

INTRODUCCIÓ

La comarca del Pallars Jussà compta amb una diversitat de recursos paisatgístics, culturals i naturals molt ampla, que tenen un nivell d'utilització des del punt de vista turístic desequilibrat.

Alguns espais i/o activitats tenen alts índexs d'ocupació, com és el cas de Mont-rebei, les Botigues de Salàs o el Tren Històric, mentre que d'altres tenen un gran potencial però un nivell d'utilització i de reconeixement, molt inferior. En alguns d'aquests de forma permanent i en d'altres en dates/hores molt concretes. És el cas per exemple de les visites a Boumort durant la brama o del Telefèric de la Vall Fosca per pujar a l'Estany Gento, en alguns dies i horaris determinats.

Un dels objectius de l'estratègia turística de la comarca és la màxima distribució territorial dels visitants de manera que el territori es beneficiï de la forma més homogènia i minimitzi els impactes negatius, la sobrefreqüentació i la banalització d'espais emblemàtics.

Cal tenir present que estudis sobre anàlisi del comportament dels visitants en zones de muntanya remarquen que els aspectes positius que més hi estan associats i especialment, durant els períodes de vacances d'estiu i de fora de temporada d'esquí, són l'atractivitat del paisatge, la pràctica d'activitats en el medi natural, preferentment senderisme, passejades a peu o en bicicleta, o el bany, que permet gaudir de la qualitat dels entorns, posar-se en forma, estar fresc i relaxar-se.

Un altre aspecte a tenir en compte és el què s'ha comentat en l'apartat 1.1. sobre el perfil i característiques dels senderistes i de la segmentació dels mercats, en què identifica diferents nivells de pràctica del senderisme i motivacions per realitzar aquesta activitat.

També és rellevant citar el resultat d'un estudi molt extens publicat per l'entitat ATOUT FRANCE sobre el turisme estival de les destinacions de muntanya en aquest país. Alguna informació rellevant pel Pallars Jussà és que una gran majoria (72%) dels clients allotjats es desplaça per practicar algunes de les activitats preferides. En el cas dels Pirineus és on s'identifiquen els desplaçaments més llargs, d'una mitjana de 52 kms. mentre que la mitjana global (Alps, Massís Central o el Jura) és de 46,3 kms.

Les dades d'aquest estudi no fan sinó ratificar el què ja es percep en les estadístiques de visitants a les oficines de turisme i museus o a les Botigues de Salàs.

En el cas del Museu Hidroelèctric de la Vall Fosca, es va fer el comentari del nombre important de visitants, principalment de grups, que es troben allotjats a la zona de Sort, al Pallars Sobirà i també de la Vall de Boí.

Per tant, amb independència del lloc on estiguin allotjats els clients, la comarca pot oferir alternatives de visita i gaudi dels espais que en moments determinats poden tenir índexs de sobrefreqüentació, reforçant la comunicació i la generació d'activitats en altres espais no tant coneguts.

Es presenten quatre exemples

- Collegats-Boumort

- La Vall Fosca
- Montsec
- Castells de frontera

D'aquests, tres estan associats a espais naturals, alguns reconeguts amb certificacions (parc nacional, Geoparc, EINs Xarxa Natura 2000, Destinació Starlight) que permeten la descoberta de paisatges emblemàtics, pobles amb caràcter, elements del patrimoni històric, producte local, etc.

L'últim es focalitza en el patrimoni cultural per la importància que tenen els Castells de Frontera entre els recursos de major notorietat de la comarca. Es tracta en aquest cas de posar en valor itineraris en cotxe, o de mobilitat sostenible (a peu, en bicicleta) que els connecti o que faciliti recorreguts al seu entorn.

COLLEGATS - BOUMORT

Collegats és un espai natural d'unes 13.000 hectàrees que forma part de dos massissos separats per la Noguera Pallaresa: al seu marge dret el massís de Peracalç - Montsor - Rocs de Queralt, prenent com a límit occidental el riu Flamisell; i al seu marge esquerre el sector més occidental del massís de Boumort, amb les serres de Llania, Baiarri, Esplà i Buseu. Pel nord arriba fins l'estany de Moncortés i el barranc de Morreres, limitant gairebé amb el Parc Natural de l'Alt Pirineu. Pel sud arriba a la cua de l'embassament de Sant Antoni.

El relleu abrupte de Collegats fa que hi hagi pocs accessos en vehicle i escasses zones aptes pel conreu intensiu. Això ha fet que al centre d'aquest espai natural s'hi hagi abandonat l'activitat humana i aquesta es concentri als fons de vall de la seva perifèria, més accessible i plana. L'activitat agroramadera ha quedat relegada a algunes grans finques privades del centre de l'espai, grans reservoris de la biodiversitat lligada a ambients mediterranis. Actualment s'hi produeix carn de boví ecològica i mel.

L'activitat turística va aparèixer fa anys, però només s'ha intensificat puntualment algun esport d'aventura i d'observació de fauna i per tant encara manté tot el seu potencial. Destaca la presència d'allotjaments com el càmping Collegats, situat al riu Noguera Pallaresa, i algunes cases de turisme rural, hostals i restaurants en localitats de l'entorn (la Pobla de Segur, Claverol, el Pont de Claverol, Senterada, Gerri de la Sal, etc)..¹

Pel que fa a la Serra de Boumort, aquesta coincideix amb la Reserva Nacional de Caça de Boumort, espai protegit des del 1991. Inclou les serres de Boumort, Carreu, Cuberes i Batsacans, a la riba esquerra de la Noguera Pallaresa. Per la seva geomorfologia, història i biodiversitat, és un dels espais naturals més representatius del Prepirineu català, amb un relleu accidentat i extensos boscos de coníferes.

Les màximes alçades de la reserva ronden els 2.000 metres, com el cim del Boumort (2.077 metres) o el del Pi Sec (1.917 metres). Es tracta d'una terra de contrastos amb paisatges abruptes, que faciliten la convivència i la varietat de les espècies que hi habiten.

El principal atractiu és la important població de cérvols que hi habita. Se'ls pot veure durant tot l'any, però el moment més espectacular és l'època de zel (brama), entre mitjan setembre i mitjan octubre, quan es pot gaudir d'un espectacle astorador de la mà d'un guia que conegui els millors indrets d'observació d'aquests animals. La reserva destaca per ser l'únic indret d'Europa on es reproduïxen les quatre espècies de voltors del continent: voltor comú, voltor negre (reintroduït recentment), trençalòs i aufrany.

El cérvol i el porc senglar són objecte d'aprofitament cinegètic, ja que tenen poblacions importants i causen danys a l'agricultura, mentre que la resta d'espècies estan vedades.

Els municipis de referència per l'accés a la zona són La Pobla de Segur i per la banda nord, el municipi de Baix Pallars, amb Gerri de la Sal com a nucli més important.

¹ Text extret del document: Collegats, una aposta pel desenvolupament local. 2013. Autors: Jordi Castelló (Estació Biològica del Pallars Jussà) i Núria Farrús (Ajuntament de La Pobla de Segur)

Pel que fa a **La Pobla de Segur**, és el segon municipi en importància de la comarca del Pallars Jussà. La seva riquesa i forma de vida té la base en el comerç i els serveis, així com en la indústria, la pagesia i la ramaderia.

El terme municipal té una superfície total de 32,83 km², dels quals un 54% correspon a Collegats-Boumort, espai inclòs en la Xarxa Natura 2000. Tot i representar només un 2,44% de la superfície de la comarca, la seva població, amb 3.050 habitants, representa el 23,06% del total.

Algunes dades de referència:

	La Pobla de Segur	Pallars Jussà	Catalunya
Superfície terme municipal 2021	32,83 km ²	1.343 km ²	32.108 km ²
Població 2021	3.050	13.227	7.780.479
Variació de població 2017-2021	3,3%	0,7%	0,2%

La vila respira aigua per totes bandes. Es troba entre els rius Flamisell i Noguera Pallaresa, que desemboquen al pantà de Sant Antoni, una de les masses d'aigua dolça més grans de Catalunya.

El municipi de **Baix Pallars** té una estructura poblacional molt diferent, amb un nucli central, a Gerri de la Sal, i molts petits pobles: Ancs, Baén, Balestui, Bresca, Bretui, Buseu, el Comte, Cortscastell, Enseu, Mentui, Montcortès, Peracalç, Peramea, Pujol, Sant Sebastià de Buseu, Sellui, Useu, Cabestany, Canals, Masies de Llaràs, Sarroca de Baén, Vilesa, Castellnou, Cuberes, el Pui, el Soi i Solduga i l'Espluga de Cuberes, a més de diversos disseminats. El nombre total de residents és de 342 en un terme de 129,41 km², el què fa una densitat de 2,6 hab per km².

Oferta turística

L'oferta d'allotjament turístic de La Pobla de Segur està format per hostals, hotels, habitatges d'ús turístic i un càmping. El nombre global d'empreses al municipi és de 243, de les quals 14 són allotjaments turístics, amb 333 places. A més hi ha 21 Habitatges d'ús turístic que, amb una capacitat mitjana de 4 places per HUT, serien 84 places.

La informació de la recaptació de la IEET, per municipis, es troba en aquest [link](#). En la taula següent es pot veure la comparació amb la comarca. En el període 2017-2021 s'ha recaptat de mitjana un 12,14% del total.

	La Pobla de Segur	Pallars Jussà	%
Total 2017-2021	25.445,23 €	209.554,08 €	12,14%

*dades extretes de la IEET de la Generalitat de Catalunya

Compta així mateix amb oficina de turisme des de 1954, actualment situada a l'antiga estació del ferrocarril.

Quant a l'oferta de **Baix Pallars** és de 12 establiments de turisme rural, amb un total de 81 places. Quant a Habitatges d'ús turístic hi ha 11. Els allotjaments estan distribuïts en entre Gerri de la Sal, Montcortès, Peramea, Pujol i Sellui. Hi ha a més, el Refugi de Cuberes, amb 40 places.

L'import total recaptat per l'Impost d'Estades en establiments turístics en el període 2017-2021 reflecteix la poca capacitat d'allotjament del Baix Pallars, amb només un 0,52% del total recaptat a la comarca del Pallars Sobirà.

	Baix Pallars	Pallars Sobirà	%
Total 2017-2021	3.356,10 €	639.372,66 €	0,52%

Mobilitat a La Pobla de Segur

Es pot arribar al municipi amb vehicle propi des de Barcelona per l'AP-2 i per la C-14 i des de Saragossa/Madrid per l'A-2 fins Lleida i per la C-13.

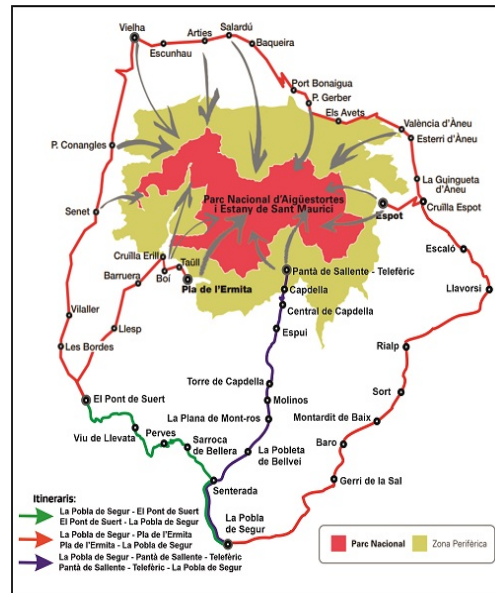
Amb transport públic, mitjançant autobús (amb la companyia ALSA) i en tren (FGC).

	La Pobla de Segur-Lleida	La Pobla de Segur-Barcelona
BUS ALSA	2 freqüències diàries	3 freqüències diàries
Tren (FGC)	Línia RL2 Dilluns-divendres feiners: 4 freqüències diàries Dissabtes: 2 freqüències diàries Diumenges i festius: 3 freqüències diàries	Tren fins a Lleida i canvi a la mateixa estació, a les línies convencionals i d'alta velocitat.

Per tant, el Pallars Jussà i especialment La Pobla de Segur en ser final de línia, té un avantatge comparatiu respecte a altres destinacions del Pirineu, més tenint en compte l'aposta i inversions realitzades els darrers anys per Ferrocarrils de la Generalitat. Tot i això, s'han de resoldre deficiències especialment pel que fa als horaris de servei durant els caps de setmana.

Així mateix, La Pobla de Segur es va incorporar a la línia del Bus del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Veure gràfic del trajecte del Bus a la imatge.

A nivell dels pobles de la comarca, s'ofereix un servei de "transport a la demanda" de dilluns a dissabte. 12 serveis s'aturen o són final de línia a La Pobla de Segur. La informació es troba al següent [link](#).

Recursos naturals i paisatgístics

Es pot afirmar que els recursos naturals al voltant del municipi poden ajudar a la redistribució dels fluxos de visitants per descongestionar el Congost de Mont-rebei. A més la dinàmica municipal de La Pobla de Segur aposta per:

- la valorització d'aquests recursos, com a centre neuràlgic de la zona nord del Geoparc Mundial UNESCO Orígens, atorgat el 2018 i en el qual el municipi hi està inclòs al 100%
- la protecció de l'entorn amb la declaració de 3 Espais d'Interès Natural (EIN): Collegats-Rocs de Queralt, Sierra de Boumort y Sierra de Carreu-Sant Corneli, 3 geozones de l'Inventari d'Espais d'Interès Geològic de Catalunya, la Reserva Natural parcial Noguera-Pallaresa-Collegats per a la protecció de la població de llúdriga, el LIC i ZEPA Serra de Boumort-Collegats (Xarxa Natura 2000) així com la Reserva Nacional de Caza de Boumort.
- la restauració paisatgística i mediambiental i l'adequació dels espais per a un ús lúdic a l'entorn dels rius Flamisell i Noguera Pallaresa, a més del pantà de Sant Antoni.
- l'adequació de la Via Verda de Collegats per a senderistes i cicloturistes, com a continuació de la que ressegueix el pantà de Sant Antoni, entre La Pobla i Salàs de Pallars.
- l'impuls al turisme esportiu vinculat al medi natural, tenint en compte la ubicació de l'Institut Centre d'Esports de Muntanya del Pallars -ICEMP. Entre d'altres, en activitats com el senderisme, bici de muntanya, escalada, piragüisme, rafting, altres esports nàutics (en aigües braves i tranquil·les)

En aquest sentit, invertint en l'adequació de noves infraestructures i allotjaments i donant suport a l'especialització de l'oferta existent.

- la mobilitat turística sostenible, en ser estació final del “Tren dels Llacs” o Tren de La Pobla gestionat per Ferrocarrils de la Generalitat, que connecta amb Lleida i amb les principals ciutats (Barcelona, Madrid, ..). També amb el Bus del Parc Nacional, punt de partida de travesses com Carros de Foc, Pedals de Foc o Camins Vius i d’itineraris de senderisme que s’han convertit en productes turístics de referència, com El Cinquè Llac, Ramat de Camins o de ciclisme gravel, com La Fera.

Productes turístics associats a marques del territori

- “Collegats-Boumort” amb un catàleg de productes i experiències des de 2016 amb el suport del projecte Treball a les 7 comarques
- “Geoparc”, amb diverses Georutes al municipi. Actualment està certificant entitats col·laboradores, entre les quals empreses d’activitats per assegurar la qualitat de l’experiència turística que s’ofereix.
- “Vine al Pallars, viu el Jussà”, amb més de 70 activitats recolzades per més de 100 empreses associades i el suport de les administracions, amb diverses activitats al municipi
- “El Cinquè Llac” i “Gratitud Pallars”, la primera basada en promoure un itinerari de senderisme responsable impulsat per una associació de cases rurals i una agència de viatges. La segona, com un pas més de la mateixa associació conjuntament amb l’entitat LEADER Pirineu Occidental per implementar actuacions de responsabilitat social.
- “Ramat de camins” i “La Fera”, productes turístics itinerants de senderisme i ciclisme gravel, respectivament.
- “Al teu gust Aliments del Pallars”, per a la dinamització i recolzament al sector agroalimentari, també amb el suport del projecte Treball a les 7 comarques.
- “Pallars click”, iniciativa empresarial recent que comercialitza online activitats i empreses turístiques que, sovint tenien dificultats per fer-ho, per tal de facilitar l’estada dels visitants, promoure una experiència més gratificant i millorar la comercialització.

Productes de turisme actiu – Potencial de desenvolupament

Activitat	Situació actual de desenvolupament	Potencial	Observacions
Senderisme	Mitjana	Elevat	Millorar informació de les rutes per tots els nivells de dificultat i afegir quins són els més adequats segons època de l’any. L’ajuntament està buscant finançament per a la construcció

			<p>d'un passarel·la sobre el riu, que permetria la realització de rutes circulars a banda i banda del riu Noguera Pallaresa.</p> <p>Promocionar senderisme+tren/bus connectant banda i banda de Collegats</p> <p>Tenir en compte els productes existents i reconeguts com El Cinquè Llac o Ramat de Camins.</p>
Escalada	Mitjana	Elevat	<p>Tradicionalment Collegats ha despertat l'interès per part de públic especialitzat. Compta amb nombrosos articles i guies d'escalada.</p> <p>Falta adequar alguns punts per a la formació a diferents nivells i assegurar la seva compatibilització amb la conservació dels rapinyaires que nidifiquen a les parets. Caldria promocionar empreses/guies d'escalada.</p> <p>L'ajuntament té previst la creació d'una via ferrata a la zona del Congost de Collegats-Moles del Pessó.</p>
Barranquisme	Alta	Mitjà	<p>Pràctica intensiva i concentració en una zona molt limitada de Collegats, (barrancs de l'Infern i de Sant Pere) amb perill de sobrefreqüentació i banalització.</p> <p>Manca d'empreses de la comarca que liderin aquestes activitats.</p>
Aigües braves	Baixa	Elevat	<p>Les empreses d'aventura del Sobirà, tenen el final del recorregut a La Figuereta.</p> <p>Impossibilitat de baixar fins al Pantà de Sant Antoni, que permetria una major utilització dels allotjaments i serveis turístics de La Pobra.</p>
Aigües tranquil·les	Baixa	Elevat	<p>Actualment concentrat en uns pocs mesos d'estiu.</p>

			<p>Possibilitat d'allargar l'activitat malgrat les dificultats d'obtenció de permisos.</p> <p>Des de l'ajuntament es proposa la creació d'un camp d'eslàlom i rull que ajudaria a dinamitzar aquesta activitat.</p> <p>Caldria incrementar l'oferta i també millorar les possibilitats de realitzar reserva online pels usuaris.</p>
Cicloturisme	Baixa	Elevat	<p>L'adequació de la Via al voltant dels embassaments i la seva promoció ha d'afavorir la descoberta tranquil·la de la plana.</p> <p>Proposar itineraris combinats amb transport públic.</p> <p>Posar a disposició dels usuaris una oferta de bicicletes de lloguer (també elèctriques) que afavoreixi aquesta activitat.</p>
BTT Enduro	Baixa	Elevat	<p>Diverses empreses s'estan especialitzant en oferir aquestes activitats.</p> <p>S'han de potenciar els recorreguts, assegurant la protecció de la fauna i flora, limitant si cal l'accés a determinades zones o en moments determinats.</p> <p>En ser una activitat que es pot realitzar tot l'any, resulta de molt interès per diversificar altres zones saturades també a la tardor/hivern.</p>
Trail running	Mitjana	Elevat	<p>Malgrat que hi ha tradició i l'organització d'esdeveniments, com l'Espardenyada, seria oportú marcar senders i circuits específics que, com en el cas de la bicicleta de muntanya, tinguin en compte la fragilitat d'algunes zones a nivell de flora, fauna o característiques geològiques del terreny.</p>

Bona part d'aquests productes es poden complementar amb activitats vinculades a observació de fauna (Collegats i Boumort), lúdiques i culturals (Tren dels Llacs, Casa Mauri, Licors Portet, Falles, Raiers, etc.), gastronomia, etc.

LA VALL FOSCA

La vall coincideix amb el municipi de la Torre de Capdella. Situat a l'extrem nord de la comarca, presenta un relleu muntanyós amb cims que superen els 2.800 m. a l'entorn d'una vall central, la del riu Flamisell. Comprèn els circs glacials de Filià i de l'estany Gento, que formen la capçalera on s'origina el riu esmentat.

Està format per nombrosos pobles, agrupats segons el seu antic terme municipal:

- Mont-ros: la Plana de Mont-ros, Beranui, Gramenet de Beranui, Molinos, Mont-ros, Paüls de Flamisell i Pobellà.
- La Pobleta de Bellveí: la Pobleta de Bellveí, Antist, Castell-estaó, Envall, Estavill i els despoblats antics de Bellveí, Puiforniu i Serrasquina.
- La Torre de Capdella: la Torre de Capdella, Aiguabella, Astell, Capdella, Espui, Aguiró i Obeix, a més de la Central de Capdella.

Es tracta d'un terme gran: 165,27 km² que representa el 12,3% de la superfície de la comarca. En canvi, acull només al 5,6% dels residents comarcals, amb 765 habitants el 2021 dels quals només un 4,61% són estrangers.

Mobilitat

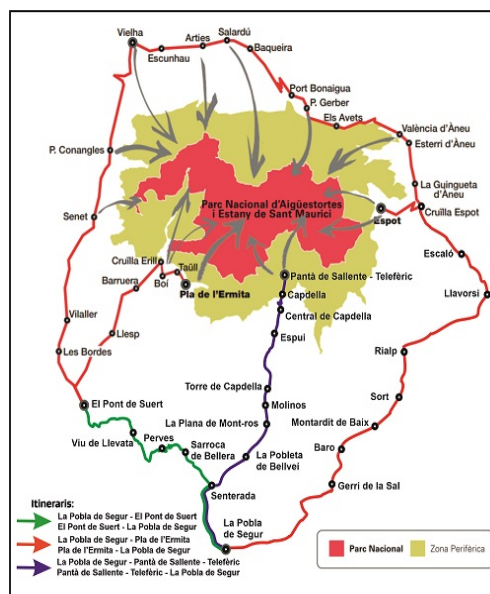
Per carretera, des de Barcelona per l'A-2 i per la C-14 i C-13 o bé, des de Saragossa/Madrid per l'A-2 fins Lleida i per la C-13 fins La Pobla de Segur. Encreuament cap a la N-260 i a Senterada, la L-503 que ressegueix el fons de la Vall i el riu Flamisell.

També pel límit amb l'Aragó, des de Lleida i Saragossa per la N-230, que enllaça amb la N-260 prop de Pont de Suert, cap al Coll de Perves. A Senterada, la L-503.

Amb transport públic, mitjançant autobús (amb la companyia ALSA) i en tren (FGC) fins La Pobla de Segur. Des d'allà autobús de la línia que va fins a la Central de Capdella, malgrat que amb un freqüència molt baixa.

Així mateix, la Vall Fosca es troba en la línia del Bus del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici. Veure gràfic del trajecte del Bus a la imatge.

A nivell dels pobles de la comarca, s'ofereix un servei de "transport a la demanda" coordinat pel Consell Comarcal. 2 serveis cobreixen la Vall Fosca, els dimarts i els dissabtes. La informació es troba al següent [link](#).

Oferta turística

L'oferta d'allotjament turístic als pobles de la Vall està format per hostals, hotels, turisme rural i un càmping. En total 15 establiments i 385 places, un 13% del total de places de la comarca.

Pel que fa a Habitatges d'ús turístic, hi ha 31, un 17% del total del Pallars Jussà. A més cal sumar-hi 1 alberg, 1 campament juvenil i un refugi.

TIPUS	Municipi		Pallars Jussà		%	%
	Nombre	Places	Nombre	Places		
HOTELS	4	122	18	707	22%	17%
CÀMPINGS	1	195	5	1.794	20%	11%
TURISME RURAL	10	68	60	503	17%	14%
TOTAL	15	385	83	3.004	18%	13%

Font: Idescat

HUT *	31	124 **	180	720 **	17%	17%
-------	----	--------	-----	--------	-----	-----

*dades extretes de la Guia d'establiments turístics de la Generalitat de Catalunya

** rati de 4 places/HUT

Albergs i Campaments juvenils*	2	206	7	626		
Refugis**	1	49				

*dades extretes del cercador de la Xarxa Catalana d'Instal·lacions Juvenils

** informació de la FEEC

Quant a recaptació per l'Impost d'Estades en Establiments Turístics, la taula a continuació mostra la seva evolució en els semestres d'abril a setembre, que de mitjana en el període 2017-2021 és del 10,5%

	Vall Fosca	Pallars Jussà	%
Total 2017-2021	22.070,59	209.554,08	10,5%

Recursos naturals i paisatgístics

La Vall Fosca és ja actualment, una de les zones més reconegudes de la comarca, quant a atracció de visitants. L'ajuntament gestiona una pàgina web turística, disposa de punt d'informació a l'ajuntament i un altre a Capdella, obert a l'estiu.

Els principals recursos i activitats sobre els quals impulsar una redistribució de fluxos es basa en:

- El Parc Nacional i l'accés durant els mesos d'estiu a la zona d'Estany Gento amb el Telefèric de la Vall Fosca, zona d'especial rellevància que atreu visitants de dia i excursionistes que realitzen travesses pel Parc.

Tot i això, s'ha de tenir en compte la limitació que representa que només s'obre durant uns mesos l'any, degut a les necessitats que planteja l'empresa propietària (ENDESA) i la freqüència dels serveis que s'ofereixen, que estan limitats per la velocitat del trajecte i capacitat de la cabina.

- La importància estratègica en el Geoparc Mundial UNESCO Orígens, atorgat el 2018 i en el qual el municipi hi està inclòs al 100%. Destaca molt especialment les Mines de Castell pel seu interès i la història vinculada a la seva explotació. Tot i això, no són visitables turísticament i només hi tenen accés persones vinculades a la recerca.
- Reserva i Destinació Starlight. Les activitats vinculades amb aquesta Declaració han de créixer els propers anys, tenint en compte la cessió de l'edifici de Casa Mater per part de l'ajuntament al Parc Nacional, per tal que s'instal·li un Centre d'interpretació, amb la intenció de coordinar-se també amb el Museu Hidroelèctric. La previsió és que el Centre estigui obert tot l'any. Així mateix, s'instal·len nous miradors "Starlight".
- L'impuls a les activitats de muntanya, especialment guiades, que pot significar el fet que està previst que una part dels estudis del Centre d'Esports de Muntanya del Pallars es realitzarà a la Torre de Capdella, en un edifici cedit per l'ajuntament.

Productes turístics associats

- Les activitats culturals a l'entorn del patrimoni arquitectònic, hidroelèctric i de les festes i tradicions.
- Els esdeveniments consolidats com el Festival de Senderisme de la Vall Fosca (a principis de juliol), la cursa i marxa de la Cabanera, la Vall Fosca Outdoor Festival o el Open Vall Fosca (cada 2 anys).
- Els productes de senderisme i BTT que transcorren pel municipi. Destaquen Carros de Foc, Pedals de Foc, Transpirinenca-GR11, Camins Vius i El Cinquè Llac.
- Geoparc. 2 Georutes del Geoparc: la 3 (La Vall Fosca, la vall de l'energia) i la Georuta 8 (El Carrilet) o la Guia d'Ecoturisme del Geoparc, en el què entre els

10 principals atractius es menciona la Vall Fosca: els “cels nocturns”, l’alta muntanya”, “patrimoni associat a l’aprofitament dels recursos naturals”.

En canvi, a nivell de les empreses col·laboradores que es troben en el fulletó “Un viatge en el temps”, o en el mapa turístic no es fa menció a la Vall Fosca malgrat que les empreses d’activitats també hi treballen en aquesta zona. Sí es fa menció al Museu Hidroelèctric.

- “Vine al Pallars, viu el Jussà”, amb més de 70 activitats recolzades per més de 100 empreses associades i el suport de les administracions, amb diverses activitats al municipi, vinculades especialment a les activitats d’hivern, en raquetes, al senderisme i més recentment a la descoberta en buggy. També s’ofereix el telefèric i les visites al Museu Hidroelèctric.
- “El Cinquè Llac” i “Gratitud Pallars”, la primera basada en promoure un itinerari de senderisme responsable impulsat per una associació de cases rurals i una agència de viatges. La segona, com un pas més de la mateixa associació conjuntament amb l’entitat LEADER Pirineu Occidental per implementar actuacions de responsabilitat social.
- “Al teu gust Aliments del Pallars”, per a la dinamització i recolzament al sector agroalimentari, també amb el suport del projecte Treball a les 7 comarques.
- Cal destacar així mateix l’interès de la Vall per als pescadors de riu, però que no es pot considerar com una activitat a tenir en compte en la redistribució de fluxos de visitants, en tractar-se d’un nínxol molt especialitzat.

Productes de turisme actiu – Potencial de desenvolupament

Activitat	Situació actual de desenvolupament	Potencial	Observacions
Senderisme	Mitjana	Elevat	<p>Mapa de camins molt extens i classificats per dificultats. Seria bo afegir així mateix recomanacions de “camins d’estiu” i “camins d’hivern”.</p> <p>També, tenint en compte els desnivells existents, indicar-ho clarament.</p> <p>Les iniciatives com el Festival de Senderisme, els productes ja consolidats com Carros de Foc o El Cinquè Llac, podrien associar-se més a la marca “Vall Fosca”.</p>
Esports d’hivern	Baixa	Mitjana	<p>Les activitats d’esquí de muntanya i raquetes estan en creixement arreu. A la Vall Fosca es troben alguns llocs interessants pels afeccionats, com són la Vall de Filià</p>

			<p>o la Vall de Riquierna, tot i que el trajecte per accedir-hi és llarg i es pot fer monòton.</p> <p>Tanmateix la tradició es conserva, amb activitats com l'Open Vall Fosca o la baixada amb material tradicional d'època.</p> <p>L'ajuntament ha rebut alguna iniciativa per impulsar l'esquí de muntanya al municipi però s'hauria de valorar la viabilitat de les infraestructures a realitzar.</p>
BTT Enduro	Baixa	Elevat	<p>A la part alta de la Vall Fosca, els itineraris de Pedals de Foc estan plenament consolidats.</p> <p>A la resta del municipi, és una activitat a potenciar però que presenta problemes de convivència amb l'activitat ramadera tradicional si no s'ordena i regula. Cal tenir en compte que bona part dels terrenys limítrofes als camins són de propietat privada.</p> <p>En tots els casos s'ha d'assegurar la protecció de la fauna i flora, les activitats econòmiques tradicionals, etc. limitant si cal l'accés a algunes zones o en moments determinats.</p>
Trail running	Mitjana	Elevat	<p>Malgrat que hi ha tradició i l'organització d'esdeveniments, seria oportú marcar senders i circuits específics que, com en el cas de la bicicleta de muntanya, tinguin en compte la fragilitat d'algunes zones a nivell de flora, fauna o característiques geològiques del terreny.</p>
Bicicleta de carretera	Baixa	Mitjana	<p>La L-503 i algunes de les carreteres que porten als pobles són freqüentades per ciclistes que busquen reptes d'altura.</p> <p>Tot i això, caldria una actuació específica per valorar l'interès real de la seva comercialització quant a estades en el municipi o utilització dels serveis de restaurants.</p>

Pesca	Mitjana	Mitjana	Es tracta d'una activitat que atreu un perfil de visitant molt específic molt interessant per la Vall però que, com en el cas anterior, no es pot entendre com una possibilitat real de redistribuir fluxos de visitants.
Golf	Inexistent	Mitjana	Des de fa anys, hi ha l'interès d'adequar un camp per practicar el golf, pitch-and-putt o altres, en la zona d'Espui, que podria permetre l'atracció de visitants a la Vall.

Bona part d'aquests productes es poden complementar amb activitats vinculades a l'ecoturisme (observació del cel nocturn, observació de flora i fauna, etc.), i de posar en valor el patrimoni cultural i gastronòmic de la Vall Fosca.

EL MONTSEC

La serra del Montsec es troba dividida pel congost de Terradets en dues grans subunitats, el Montsec de Rúbies, a l'est, i el Montsec d'Ares, a l'oest. Malgrat això, tot el conjunt es considera una única unitat. El seu límit occidental, que marca la frontera amb l'Aragó, és el riu Noguera Ribagorçana, que al seu pas entre les roques de la serra forma el congost de Mont-rebei.

Aquest paratge, amb parets en caiguda vertical de cinc-cents metres sobre el riu, és un dels punts amb més valor paisatgístic i el què els darrers anys està provocant una sobrefreqüentació de visitants en moments determinats que alhora, provoca la banalització d'un espai extremadament fràgil i de gran valor.

L'Observatori del Paisatge atorga al Montsec els següents valors:

- L'elevat patrimoni geològic, tant pel que fa a les estructures tectòniques representades en el massís com als nombrosos jaciments paleontològics (del juràssic inferior fins a l'eocè).
- Extensa esquena del Montsec, la part obaga, plenament forestal i recoberta de rouredes seques, carrascars i pinedes. Al seu peu, la solca una extensa franja deprimida que dona lloc a diverses valls que drenen cap a la Noguera Pallaresa o cap a la Noguera Ribagorçana.
- Els congostos de Mont-rebei i Terradets, espectaculars obertures en la roca formades pel pas de la Noguera Ribagorçana i la Noguera Pallaresa, respectivament.
- Les nombroses torres de guaita, castells i pobles encimbellats, testimonis del passat medieval d'una zona fronterera, entre el Prepirineu i la plana lleidatana.

Destaquen a la comarca del Pallars Jussà:

o En el terme municipal de Sant Esteve de la Sarga:

- Jaciment de la Fabregada
- Castell i vila closa de Castellnou de Montsec
- Vila closa de Moror

o Castell de Mur i la col·legiata de Santa Maria de Mur

o Conjunt medieval de Sant Gervàs (municipi de Gavet de la Conca)

o Església parroquial de Santa Maria a Llimiana

La zona té diverses figures de protecció i des del 2000, està declarat com Espai Natural Protegit. En diverses ocasions, s'ha lluitat per tal d'obtenir el reconeixement de Parc Natural, la qual cosa no ha estat possible fins el moment.

Mobilitat

Amb vehicle propi des de Barcelona per l'AP-2 fins Cervera i per la C-14 i des de Saragossa/Madrid per l'A-2 fins Lleida i per la C-13, o bé per la C-12, passant per Àger.

L'accés a la Masieta, porta d'entrada a Mont-rebei es realitza per la LV-9124 o, preferentment, per la C-1311 passant a prop de Pont de Montanyana,

Amb transport públic, mitjançant autobús (amb la companyia ALSA) i en tren (FGC) fins a l'estació d'Àger o de Cercs/Llimiana. Tot i això no hi ha connexió des de l'estació per dirigir-se als nuclis, que estan -sobretot en el cas d'Àger- força allunyats de les estacions.

A nivell dels pobles de la comarca, s'ofereix un servei de "transport a la demanda" coordinat pel Consell Comarcal. De la banda de Montsec de Rúbies, hi ha servei dimecres i divendres, des de Matasolana a Tremp. A Montsec d'Ares, hi ha 1 servei els dijous entre La Clua, Castellnou, Sant Esteve de la Sarga també fins a Tremp. La informació es troba al següent [link](#).

Oferta turística

L'oferta d'allotjament turístic als pobles del Montsec és pràcticament inexistent en el municipi de Sant Esteve de la Sarga (3 cases rurals, amb 32 places). En el de Castell de Mur, on s'integren nuclis com Guardia de Noguera, Cellers o Collmorter, destaca l'oferta d'hotels amb 122 places, a més de diverses cases rurals i Habitatges d'ús turístic. Destaca així mateix l'Alberg Montsec Mur a Guardia de Noguera, amb 87 places, gestionat per la Fundació Pere Tarrès.

A la banda del Montsec de Rúbies, en els municipis de Llimiana i de Gavet de la Conca (amb 12 nuclis de població i diversos disseminats), l'oferta d'allotjament també és molt reduïda: 17 i 57 places, respectivament.

Recursos naturals i paisatgístics

Els principals recursos i activitats sobre els quals impulsar una redistribució de fluxos que eviti la sobrefreqüentació de Mont-rebei es basa en:

- La importància estratègica en el Geoparc Mundial UNESCO Orígens, atorgat el 2018.
- Centre d'Observació de l'Univers i la declaració del Montsec com a destinació turística Starlight. Tot i això, la major part d'activitats es focalitzen en el propi centre, que rep un gran nombre de visitants allotjats a la comarca. 6 municipis del Pallars Jussà hi estan inclosos en aquesta certificació: Sant Esteve de la Sarga, Catell de Mur, Llimiana, Gavet de la Conca, Isona i Conca Dellà i Tremp.
- GR1 i GR3, que passen pel Montsec, en la comarca de la Noguera principalment i el GR1-4 que travessa el sud de la comarca del Pallars Jussà.
- Castells i torres, testimonis del passat fronterer, tal com descriu l'Observatori del paisatge.
- Projecte d'adequació del sender a Roca Regina i construcció d'un mirador, un itinerari freqüentat cada vegada més per excursionistes/senderistes, des del Barranc del Bosc i zona concorreguda per escaladors. .

Productes turístics associats

- Les activitats al congost de Mont-rebei, principalment el trajecte a peu des de la Masieta, gestionat per la Fundació Territori i Paisatge.

Els últims anys ha crescut molt l'activitat en caiac que realitzen empreses especialitzades.

- El senderisme al Montsec, principalment al llarg dels GR esmentats.

Val la pena destacar les opcions que hi ha penjades a la plataforma Wikiloc:

- Més de 1.300 en la categoria senderisme
- 140 de trail running
- 14 de running
- 17 d'alpinisme
- 34 de passeig
- ... i 1 de plogging, és a dir senderisme recollint deixalles.

- El nombre de productes de diversos dies, comercialitzats per agències especialitzades, és reduït si el comparem amb altres zones al nord del Pallars Jussà. Tot i això, un operador francès reconegut www.labalaguere.com comercialitza un producte que anomenen *Serres secretes de Catalunya* en què, a partir d'un allotjament únic fan sortides "en bucle" per diversos llocs de la comarca entre les quals 2 a la zona del Montsec (1 a la zona de Terradets i Roca Regina i l'últim dia Congost de Mont-rebei, l'ermita de Mare de Deu de la Pertusa i acabant a Corçà).

Altres empreses, com Rutes Pirineus, que organitza diverses sortides guiades per zones de muntanya, en proposa una al Congost de Mu, ja a la Noguera però com a allotjaments de referència, n'indica al Pallars Jussà.

Aquesta empresa té publicades diverses rutes de cada comarca, de les quals es pot descarregar un pdf. Les del Pallars Jussà es troben a <https://www.rutespirineus.cat/rutes/pallars-jussa> entre les quals algunes al Montsec:

- Camí del Barranc del Bosc i Roca Regina
- Castell de Sant Gervàs (a Llimiana)
- Congost de Mont-rebei a la Serra del Montsec

- Bicicleta de muntanya, amb diverses opcions

A wikiloc es troben publicades més de 300 rutes de BTT, amb una concentració bastant important en 2 zones: una, la propera a Vilanova de Meià i l'altra, a Terradets. Al Montsec d'Ares, el nombre de rutes publicades és molt inferior.

No s'han trobat productes comercialitzats per empreses especialitzades.

La web de l'ajuntament de Gavet de la Conca informa d'una marxa cicloturista "Montsec-Montsec" per les dues bandes de la serralada i inici/final a Balaguer. Les dificultats són; alta "gran fondo" de 190 kms. i 3.300 m. de desnivell i "medio fondo" de 140 kms. i 2.050 m. de desnivell. La modalitat de "challenge" de 80 kms. i 1.300 m. de desnivell, no inclou el vessant nord del Montsec.

- Vacances actives per famílies. L'Alberg de Mur, gestionat per la Fundació Pere Tarrés, proposa un programa de vacances en família, d'1 setmana, amb activitats al pantà de Sant Antoni (platgeta), caiac al de Terradets, excursió a la Vall Fosca, visita guiada a Castell de Mur, pujada a Sant Alís (Montsec d'Ares) i una activitat d'astronomia, així com jocs de nit. En tots els casos, cal que els participants es desplacin amb cotxe propi.
- Geoparc. 2 Georutes al Montsec. La 5 a Mont-rebei i la 7, al voltant de Vilanova de Meià.
- "Vine al Pallars, viu el Jussà", amb més de 70 activitats recolzades per més de 100 empreses associades i el suport de les administracions. No s'han identificat activitats dels apartats d'Aventura o d'Ecoturisme a la zona del Montsec.
- "Al teu gust Aliments del Pallars", per a la dinamització i recolzament al sector agroalimentari, també amb el suport del projecte Treball a les 7 comarques.

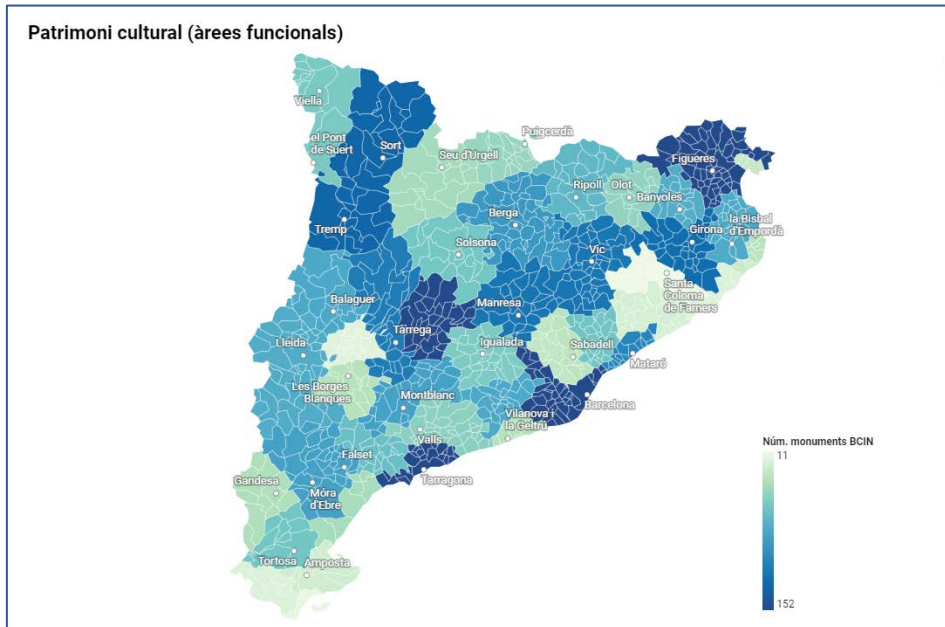
Productes de turisme actiu – Potencial de desenvolupament

Activitat	Situació actual de desenvolupament	Potencial	Observacions
Senderisme	Mitjana	Alt	<p>Concentració d'activitat en punts determinats, especialment a Mont-rebei.</p> <p>Interès de l'adequació de l'accés a Roca Regina.</p> <p>Hi ha publicacions de l'Editorial Azimut amb itineraris al Montsec, un d'ells d'excursions des de l'alberg de Montsec-Mur. Caldria analitzar l'interès i viabilitat de comercialitzar-los per empreses especialitzades, possiblement en el marc d'un programa de diversos dies, com proposa l'operador La Balaguère.</p> <p>Dificultat de realitzar rutes itinerants per la complexitat dels accessos i d'allotjaments preparats.</p>
BTT Enduro	Baixa	Mitjana	Com en el punt anterior, caldria analitzar més a fons les possibilitats d'aquesta modalitat, que està creixent en altres zones de la comarca.

			<p>Tot i això, s'ha d'assegurar la protecció de la fauna i flora, limitant si cal l'accés a determinades zones o en moments determinats.</p> <p>En ser una activitat que es pot realitzar tot l'any, resulta de molt interès per diversificar altres zones saturades també a la tardor/hivern.</p>
Escalada	Elevat	Elevat	Zones d'escalada reconegudes pels practicants. No es troba promoció conjunta d'aquesta activitat, adreçada a segments de públics no experts.
Aigües tranquil·les	Mitjana	Elevat	Activitat al voltant de l'Hotel Terradets, de caiac principalment.
Cicloturisme	Baixa	Elevat	<p>L'adequació de la Via al voltant dels embassaments i la seva promoció ha d'afavorir la descoberta tranquil·la de la plana.</p> <p>Proposar itineraris combinats amb transport públic.</p> <p>Posar a disposició dels usuaris una oferta de bicicletes de lloguer (també elèctriques) que afavoreixi aquesta activitat.</p>
Trail running	Mitjana	Elevat	<p>Tenint en compte els itineraris pujats a la plataforma wikiloc, caldria potenciar aquesta activitat.</p> <p>Seria oportú marcar senders i circuits específics que, com en el cas de la bicicleta de muntanya, tinguin en compte la fragilitat d'algunes zones a nivell de flora, fauna o característiques geològiques del terreny.</p>

MIRADORS I CASTELLS DE FRONTERA

El Pallars Jussà disposa d'un patrimoni històric molt rellevant. A més de les restes geològiques i paleontològiques, el nombre d'elements del patrimoni cultural és molt elevat. Mirant el mapa amb el patrimoni arquitectònic i arqueològic declarat BCIN, trobem que l'àrea funcional que inclou els dos Pallars, es troba en un nivell molt alt respecte a d'altres zones de Catalunya

Font: Elaboració Activa Prospect a partir del Geoportal del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.

La pròpia web turística del Consell Comarcal www.pallarsjussa.net en fa un recull amb diversos apartats:

- Esglésies romàniques – 12 elements
- Castells de frontera – 15 elements
- Pobles singulars, viles closes – 5 pobles

Tot i això, per molts dels visitants a la comarca, aquests elements no s'associen a les icones més representatives, és a dir que motiven el seu desplaçament. En canvi, sí que ho són el patrimoni natural i les activitats a l'aire lliure.

El Pallars Jussà disposa d'una extensa xarxa de camins senyalitzats des de fa anys i que disposen d'un manteniment que es va fent de forma periòdica per part del Consell o dels municipis. Es tracta de "Camins del Jussà" amb 57 itineraris de recorregut i dificultat molt diversos que es troben recollits en un mapa i a la web <https://www.pallarsjussa.net/ca/que-fer/camins-del-jussa>. El mapa també incorpora els senders classificats com GR (Gran Recorregut) per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, concretament el GR1 i GR1-4 per la Serra del Montsec i el GR11-20 a la Vall Fosca.

Una conclusió de la situació actual és que hi ha recursos singulars que, individualment tenen interès però que si es poguessin presentar de forma col·lectiva, podrien tenir un major potencial. A la web, a part del patrimoni històric també es recullen 9 miradors, 6 dels quals a la Vall Fosca.

Al catàleg de “Vine al Pallars, viu el Jussà”, amb més de 70 activitats recolzades per més de 100 empreses associades i el suport de les administracions. A l'apartat de Cultura i Tradició es proposen les següents activitats vinculades a Castells de Frontera:

- Visita a la Torre de Barta, a Salàs de Pallars
- Visita el Castell de Mur

Així com altres genèriques, com són:

- Descobreix el patrimoni del Pallars Jussà
- Visita l'Epicentre

La resta de propostes estan vinculades al patrimoni hidroelèctric, principalment.

Una de les alternatives per fidelitzar visitants i atreure'n de nous, podria ser la vinculació directa del patrimoni amb el turisme actiu en el medi natural convertint aquests elements patrimonials en fites del recorregut, de la mateixa manera que en la sortida en caiac pel pantà de Terradets es va a visitar la Cova dels muricecs o una explotació vinícola.

Les propostes es podrien dividir en 3 categories, preferiblement fent-ho de forma coordinada amb el Pallars Sobirà, segons el mitjà de transport utilitzat per arribar-hi:

- Rutes en cotxe. Veure exemple d'un mapa similar realitzat fa uns anys a l'Empordà-
<http://www.altemporda.org/portal/attachments/article/4511/Emporda%20Medieval%20ESP-FRA.pdf>
- Itineraris en bicicleta per la plana (poca dificultat) seguint principalment la via que ressegueix els embassaments però també per carreteres de baixa intensitat de tràfic en la zona central i sud de la comarca.
- Itineraris en bicicleta de muntanya, en què algunes de les fites siguin aquells elements de més difícil accés en cotxe i menys coneguts. Serien principalment al Montsec, la Vall Fosca, Collegats i a la Terreta-Serra de Sant Gervàs.
- Itineraris de senderisme. Es important que els itineraris de senderisme estiguin marcats segons la seva dificultat, públic als què poden anar adreçats però també tenint en compte les condicions climatològiques (camins d'hivern, ben assolellats, camins d'estiu en què es trien llocs ombrívols i frescos).

En tots els casos, també s'hauria de posar en valor els guies tant de muntanya o mitja muntanya, com la interpretació, recomanant la realització de l'itinerari combinant en els dies/hores en què tenen lloc les visites guiades.

Alguns d'aquests itineraris recomanats podrien combinar amb la disponibilitat de transport públic, principalment amb el tren i fent-los públics a col·lectius com els del blog i xarxes socials <https://senderismeentren.cat/> en què hi ha molt poca oferta a la demarcació de Lleida, tal com es pot veure al mapa

